

למה צחקה שרה?

א. ספר גור אריה על בראשית - פרק כא פסוק ט

שהצחוק הוא דבר שאינו כמנהג המציאות, כי לכך נקרא 'צחוק' כלומר דבר בלתי מציאותי רק צחוק.

ב. ספר בראשית פרק יח

- (ט) ויאמרו אליו איך שרה אשתך ויאמר הנה באהל :
(י) ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו :
(יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים :
(יב) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן :
(יג) ויאמר ודוד אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת :
(יד) הלא מידוד דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן :
(טו) ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת :

ג. מדרש רבה בראשית פרשה מח פסקה יז

אמר רבי יהודה בר' סימון : אמר הקב"ה : אתם מילדים עצמכם ומזקינים את חבריכם, ואני זקנתי מלעשות נסים!!

ד. ספר בראשית פרק יז

- (טו) ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה :
(טז) וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה לגוים מלכי עמים ממנה יהיו :
(יז) ונפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבן הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד :
(יח) ויאמר אברהם אל האלהים לו ישמעאל יחיה לפניך :
(יט) ויאמר אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו :

ה. ספר עקידת יצחק - שער יח :

והיותר קשה בזה, שלא הקפיד עליו השם יתברך כמו שהקפיד על שרה. ולא עוד אלא שאמר וקראת את שמו יצחק, כאלו היה הצחוק דבר הגון או שום זכות. ודברי המבדילים בין צחוק אברהם לצחוק שרה, אינם נכנסים באזני, כי לא נראה ששינה הכתוב בספור דבריהם כלל, כי אם בדברי התוכחה לבד :

ו. תרגום אונקלוס על בראשית פרק יז פסוק יז

(יז) ונפל אברהם על אפוהי וחדדי ואמר בלביה הלבן מאה שניו יחי ולד ואם שרה הבת תשעין שניו תלד :

ז. תרגום אונקלוס על בראשית פרק יח פסוק יג

(יג) ואמר יי לאברהם למא דנן חיכת שרה למימר הברם בקושטא אוליד ואנא סיבית :

ח. רש"י על בראשית פרק יז פסוק יז

'ויפל אברהם על פניו ויצחק' - זה תירגם אונקלוס: **לשון שמחה וחדי, ושל שרה לשון מחוך**. למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא האמינה ולגלגה, **וזהו שהקפיד הקב"ה על שרה ולא הקפיד על אברהם**:

ט. רמב"ן על בראשית פרק יח פסוק טו

ותצחק בקרבה ללעג, כמו 'יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו' (תהלים ב ד), **כי השחוק לשמחה הוא בפה**, 'אז ימלא שחוק פינו' (שם קכו ב), אבל **השחוק בלב לא יאמר בשמחה**, והקב"ה האשים אותה לאברהם, למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין, או שתאמר "אמן כן יעשה ה'":

י. רמב"ן על בראשית פרק יז פסוק יז

יצוה אותו וקראת את שמו יצחק, **בעבור הצחוק שעשה אברהם**, וזה לאות כי היה לאמונה...

יא. חזקוני על בראשית פרק יח פסוק יג

מה זה צחקה - אם תאמר למה לא הקפיד הקב"ה על אברהם כמו שהקפיד על שרה, שהרי כמו כן צחק אברהם, כמו שנאמר בפרשה אחרונה שבפרשת לך לך. אלא משל לאשה חכמה שבאה להוכיח כלתה והוכיחה את בתה, וממילא הרגישה כלתה בעצמה, כך אם הוכיח הקב"ה אברהם בפניו היה מתבייש אברהם, אלא הוכיחו מן הצד.

יב. מדרש הגדול סי' קסא

ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה - מפני מה מיחה הכתוב בשרה ולא מיחה באברהם, שנאמר: "ויפל אברהם על פניו ויצחק"? אלא ללמדך **ששניים שעשו דבר שלא כהוגן** והיה אחד מהן גדול ואחד קטן - אין ממחין אלא בקטן והגדול מרגיש מאליו.

יג. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פז/א

'אחרי בלותי הייתה לי עדנה', אמר רב חסדא: אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין, נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו.

יד. אלשיך בראשית פרק יח

(יא) אך מה שחדל להיות לשרה הוא אורח כנשים, כלומר אורח טבעי כנשים, אך אורח שלא כנשים שהוא דרך נס אחר תשעים שנה לא חדל ממנה, כי חזרה לנערותה ופירסה נדה אחרי זקנתה הפך הנשים:

טו. אור החיים על בראשית פרק יח פסוק יג

אכן הנכון הוא, כי הקדוש ברוך הוא דקדק בדבריו טעם הקפדתו על שרה ולא על אברהם, ותמצא כי אברהם **בעת הבשורה** צחק, מה שאין כן שרה לא צחקה בעת שנתבשרה, אלא **בעת שראתה עדנה**, כאומרו "ותצחק שרה וגו' אחרי בלותי הייתה לי עדנה", הרי זה מגיד כי לא נתאמת אצלה הבטחת הלידה עד אחר שראתה השינוי, ועל זה הקפיד ה', והוא אומרו למה **זה צחקה**, פירוש, על צחוק זה אני מקפיד, ולא על צחוק שלך, והטעם כי צחוק זה כוונתה לומר "האף אמנם" שנתאמת אצלה אחר מעשה שתלד, וזה יגיד כי לא האמינה ולא סמכה דעתה על הבטחתי אותה כי הוא דבר פלא, היפלא מה' דבר וגו':

טז. רמב"ן על בראשית פרק יז פסוק יז

ולפי דעתי שהכוונה בלשון הזה, כי כל רואה **ענין נפלא** באדם לטוב לו ישמח עד ימלא שחוק פיו, והוא מה שאמרה שרה (להלן כא ו) **צחוק עשה לי אלהים כל השומע יצחק לי**, כעניין אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה (תהלים קכו ב), וכן עשה אברהם כאשר נאמר לו זה שמח ומלא שחוק פיו, ויאמר בלבו - ראוי זה לשחוק **כי הוא ענין נפלא מאד**, הלבן מאה שנה יולד ואם שרה בת תשעים תלד, ולא יהיה זה לשחוק ולשמחה.

יז. מלבנים על בראשית פרק יז פסוק יט

וקראת את שמו יצחק ע"ש הצחוק, כי יולד באמת בדרך נס ופליאה, וזאת אני רוצה שיצחקו כולם ויתפלאו על לידתו.

יח. רש"ר הירש בראשית פרק יז

ראשית העם היהודי הרי היא מגוחכת; **תולדותיו, צפיותיו, תקוותיו וחיייו - הם יומרה נוראה ומגוחכת בעיני השכל, המחשב רק על פי הסיבות.** אך יש מובן להיסטוריה היהודית, והיא זכאית לכבוד ראש עילאי, - אם דנים בה על יסוד הסיבות העליונה של עילת העילות כולן; אם מאמינים ברצונו החפשי הכל - יכול של האל החפשי הפועל בחירות ומתערב בכח בהליכות עולמו. היה צורך, שאבותינו ידעו זאת מראש, ובניהם אחריהם יזכרו זאת לעד. משום כך המתין הקדוש ברוך הוא לגיל "המגוחך" של אבות האומה; משום כך הוא החל להגשים את הבטחותיו - רק משכלתה כל תקווה אנושית. **שכן, הוא ביקש לברוא לו עם, שיהיה אצבע אלהים בקרב האנושות;** מראשית ימיו ועד אחרית ימיו הוא יעמוד בניגוד לכל הכוחות הפועלים בהיסטוריה; ועד היום הזה הוא מגוחך לחלוטין בעיני הסכלות הכופרת באל. הצחוק המהדהד באזני היהודי בלכתו בדרכו בהיסטוריה - הוא עדות על דרכו האלהית; אין הוא פוגע בו, שכן הוא מוכן מראש לצחוק הזה.

יט. כלי יקר על בראשית פרק יח פסוק יב

חרי בלותי היתה לי עדנה וגוי. יש לדקדק למה צחקה שרה שהרי ראתה שנעשה לה נס כנגד הטבע וחזרה לימי עלומיה, והיה לה להבחין כי לא לחנם נעשה לה נס זה, וכ"ש אברהם כי אין הדבר נמנע כי זקן הרבה יכול להוליד, ואם ראתה בו חולשה גדולה עד שחשבה שהתולדה נמנעת מצדו, אם כן למה שינה הקב"ה מפני השלום כי למה ירע בעיני אברהם על שאמרה האמת. ולשון האף אמנם אלד אינו מחוור לפרש"י: והנה קרוב לשמוע בענין זה, ששרה לא נסתפקה ביכולת האל יתברך וצחקה על היעוד, שכך הרבה מאוד, רק חשבה מאחר שהם קרובים לשערי מות ולא הרבה יזכרו ימי חייהם, ודאי בדרך הטבע לא יזכו לגדל הבן ולהשיאו אשה, ואין זה יעוד שלם כי לא הרבה ישמחו בו, על כן צחקה ואמרה: בשלמא אני אחר שנעשה לי נס שאחרי בלותי היתה לי עדנה, ודאי זכותי גרם לי, וזה הזכות יעמוד לי גם לחיות ימים רבים, אבל אדוני זקן ולא חזר לימי עלומי, כי אין אני מרגשת בו תוספת כח, וא"כ ודאי אין לו זכות גדול, כי כבר אכלו בניצחון המלכים, ולא ירבה ימים כנגד הטבע, וא"כ למה זה לו בן. ויאמר ה' למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד אם אמת הוא שוודאי אלד, מ"מ מה בכך הרי אני זקנתי כי אין לי זכות אשר יוסיף על ימי, ובזה שינה הקב"ה מפני השלום שהרי היא היתה תולה מיעוט הזכות בו ולא בה, היפלא מה' דבר כי יודע אני מספר חייהם כי יזכו לגדלו: ד"א לפי שנאמר ותצחק שרה בקרבה משמע במחשבה צחקה, כי מיראה לא הוציאה מן השפה לחוץ כל הצחוק שבלבה, ע"כ אמר היפלא מה' דבר, וכי אין אני יודע מה שבסתר לבה:

כ. רבנו בחיי על בראשית פרק יז פסוק יז

הלבן מאה שנה יולד. חס ושלום שירחיק אברהם היות הענין גדול על דרך הנס והפלא, אבל על דרך הטבע דיבר ואמר הלבן מאה שלא הוליד בבחרותו מן האשה הזאת יוליד עתה, ואם שרה הבת תשעים תלד אחרי שנפסק האורח ממנה, זה אי אפשר בשום פנים על דרך הטבע, **אבל על דרך הנס והפלא ידע והאמין שאפשר ביכולת הבורא יתברך כמו שהעיד עליו הכתוב למעלה והאמין בה'.** ומה שיזכיר בו הכתוב ויצחק, אין זה צחוק ולעג חס ושלום רק לשון שמחה, כלשון אז ימלא שחוק פינו (תהלים קכו, ב), ועל כן תירגם אונקלוס תרגום ישמח שהוא וחדי ולא תירגם וחייד. והראיה כי לשון ויצחק הוא מלשון שמחה מה שנצטוו מפי ה' יתברך לקרותו יצחק, שנאמר וקראת את שמו יצחק, ואילו לעג אברהם על הענין לא יצוהו ה' יתברך שיקרא לו שם על שם הלעג, אבל ודאי כיון שצוה עליו כן אין בכוונתו של אברהם רק טוב:

כא. ספר המכתבים, ר' ישראל מסלנט, עמ' קלג

כל לימוד הוא בראשיתו במצב הברור, הנער המתחיל ללמוד עברית לדעת ולהגיד המלות כמה יתעמל מלמדו להאיר לפניו האותיות ואחר כך לחבר תיבה שלימה, בכל זאת יתנהג הנער בכבידות בקריאת האותיות והתיבות, ואחר כך כשיקנה ההרגל הנצרך לפי תכונתו יקרא במרוצה בלי התבוננות כלל, הוא אשר נקרא אצל חוקרי כוחות הנפש של האדם **כוחות מאירים** ברורים או כהים, הכהים הם יותר חזקים - אהבת האדם לצאצאיו כהים הם וכמעט ברוב הזמנים אינם נרגשים גם להאדם עצמו, ובהתעוררות קטנה תתלהב לאש בוערת. תאוות האדם הם הכהים אשר בלי התעוררות מה כמעט אינם נרגשים, לכן גדול כוחם למשול באדם. לימוד המוסר יסודו וראשיתו בחינת הבהירות בהתפעלות הנפש, לכן ברוב הפעמים אין בכחו לעזור נגד התאוה בחינת הכהה החזקה, אכן כמו בלימוד השכלי כל פעם שלומד עוד, עושה רושם בבחינה הכהה וכו', ובתנאי שלא יהי' הפסק זמן גדול בין הלמודים וכו', כן בלימוד המוסר ללימוד מוסר בהתפעלות הנפש בלי הפסק זמן גדול בין הלמודים, ובהתעוררות מעט בין הלמודים, יתעוררו הכוחות הכהים לעצור נגד התאוה - ללכת בשבת קדש לבית המוסר ללמוד מוסר בהתפעלות הנפש. (סניף ללימוד הגמרא העיקרית), וגם לרוץ איזה פעמים בשבוע על שעה קלה, אפילו על איזה רגעים, בכדי שלא יתבטלו הרשמים הכהים מאורך הזמן משבת קדש לשבת קדש - קל מאד לעשות זאת ופריו רב.

כב. ספר ישעיה פרק נ

(י) מי בקם ירא ידוד שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בנשם ידוד וישען באלהיו :

כג. רש"י ישעיה פרק נ פסוק י

(י) בקול עבדו - בקול הנביאים. אשר הלך חשכים - אפי' צרה באה עליו יבטח בשם ה' כי הוא יצילהו :

כד. ספר ישעיה פרק נא

(א) שמעו אלי רדפי צדק מבקשי ידוד הביטו אל צור חצבתים ואל מקבת בור נקרתם :

(ב) הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו ואברהם :

כה. רד"ק על ישעיה פרק נא פסוק ב

פ"י אאז"ל בעבור כי בזמן שנאשו שניהם מהיות להם בן לעת זקנתם אז פקדתי ונתתי להם בן, כן ישראל אחר שיאריך גלותם מאד עד שיהיו נואשים מן הגאולה אז יפקדם האל ויוציאם מן הגלות :

כו. מלבי"ם על ישעיה פרק נא פסוק ב - חלק באור הענין

(ב) הביטו אל אברהם אביכם - כמו שהוא היה יחיד ועמד נגד תועים רבים כן תהיו אתם, ונגד מקבת בור נקרתם אומר הביטו אל שרה תחוללכם - כי שרה היתה ראויה להיות עקרה בטבעה וילדה בנים נגד הטבע, כן אתם הגם שמצד הטבע א"א שתשיבו העכו"ם אל האמונה, יהיה זה כנגד הטבע, כי אחד קראתיו - בעוד שקראתיו לפרסם אמונתי היה אחד בעולם מאמין באלהי עולם, גם היה בטבעו להיות אחד אשר לא יתרבה, ומ"מ ואברכהו וארבהו - אם בהשיב עמים רבים לאמונת האל, שעז"א ואברכהו. אם להוליד בנים שעז"א וארבהו :